

Sedlák z minulosti aneb O zodpovědné spotřebě potravin - projekt pro ZŠ

CÍL: Žáci na základě zpracované Analýzy plánují a realizují aktivity, které ve škole povedou k zodpovědnější spotřebě potravin.

ANOTACE: S žáky se prostřednictvím dopisů spojí sedlák z minulosti, který kdysi v místech, kde je dnes škola, měl své hospodářství. V zrcadle do budoucnosti, které zdědil po předcích, vidí, co se děje v těchto místech dnes. Prostřednictvím komiksů a dopisů začíná s pomocí žáků zjišťovat, co se stalo a kde lidé ze školy a okolí berou dnes potraviny, co vůbec jedí, kdo jim vaří.... Své výstupy, odpovědi na statkářovy otázky a prosby, žáci zveřejňují prostřednictvím nástěnky a mohou je pak zpracovat např. do formy deníku.

ČAS: dlouhodobý projekt

1. EKOTÝM

CO JE POTŘEBA:

- vytištěný komiks *Neznámí v zrcadle* (příloha č. 3)
- vytištěný dopis *Neznámí v zrcadle* (příloha č. 4) - před schůzkou je dobré ho vhodit do schránky, aby žáci hned poté, co přečtou komiks, mohli jít ke schránce a dopis v ní objevit
- schránku, kterou umístíte k nástěnce Ekoškoly a budete do ní žákům postupně vhazovat dopisy

Na první schůzce dejte žákům první část komiksu. Navedte žáky, aby hledali schránku, ve které najdou dopis s dalšími informacemi. Na některé dopisy budou muset žáci odpovídat. K odpovědím by měli využívat nástěnku Ekoškoly (v dopise od sedláka nazvaná jako barevná tabule), kde je uvidí nejen sedlák z minulosti, ale také všichni ve škole.

Po přečtení dopisu proveďte aktivitu *Rolování Ekotýmu* a výstupy z ní vyvěste na nástěnku.

Rolování Ekotýmu

ČAS: 30 minut

CO JE POTŘEBA:

- rozstříhané popisy rolí tak, aby každý žák dostal jednu roli (Příloha č. 5)
- 8 x vytištěná ilustrace Ekotým v kuchyni (jedna ilustrace do každé skupiny) Příloha č. 6
- nastříhané vizitky, aby každý žák měl svou vizitku (Příloha č. 7)

ZADÁNÍ:

Každý žák obdrží lístek s rolí (náhodně, role nejsou vidět, můžou si je vylosovat)

1. Každý žák si sám pro sebe přečte charakteristiku dané role a zamyslí se, jestli je tato role pro něj vhodná, jestli jej charakterizuje či nikoliv.
2. Žáci vytvoří skupinky podle rolí, které obdrželi (šéfkuchaři spolu, zásobovači spolu ...). Každá skupinka obdrží ilustraci Ekotým v kuchyni, kde jsou vyjmenovány a popsány všechny role. Ke každé z rolí, včetně té své, navrhnou někoho z Ekotýmu, pro koho si myslí, že je vhodná (daná role se může hodit i pro více lidí najednou). Pravidlem je, že všichni žáci v Ekotýmu musí mít nakonec přiřazenou nějakou roli.

3. Rovněž si každý ve skupince sám pro sebe vybere z nabízených rolí tu, která nejvíce odpovídá jeho schopnostem a dovednostem a rád by ji vykonával.
4. Každá skupinka představí celému Ekotýmu roli, kterou si původně vylosovali a svůj návrh osoby/osob, která by podle nich mohla danou funkci vykonávat a zdůvodní proč. Ostatní skupinky se poté také vyjádří, komu tuto roli přiřadí. Osoby, kterých se to týká, pak řeknou, jestli si i oni tuto roli z nabízených vybrali a jestli by ji chtěli dobrovolně vykonávat. Společně se pak domluví na konečném rozhodnutí a svůj výsledek zapíší. (Každý žák má právo danou roli odmítnout, ve finále si ale některou z nabízených rolí musí vybrat.)
5. Poté, co jsou role rozděleny, si každý žák vytvoří svou vlastní vizitku, kterou vyvěsí na nástěnku. Na ní bude symbol a název dané role, jméno a fotka žáka, který ji zastává. Každý žák si z popisu dané role na vizitku vybere ty vlastnosti či charakteristiky, které ho nejvíce vystihují, a ve stručnosti popíše, co konkrétně bude vykonávat. Každou roli může totiž zastávat více osob a každý může mít malinko jiné přednosti vhodné pro danou roli (např. Zásobovač Jirka je komunikativní, dokáže rychle reagovat na situaci a dokáže třídit informace ... Zásobovačka Alena je zvědavá, ráda vyhledává informace z různých zdrojů a dokáže vybrat to podstatné pro sdělení). Takto se na nástěnce nebo na jiném místě představí celý Ekotým.

2. ANALÝZA

Před schůzkou vhodte do schránky dopis *Mnoho otazníků*. Na schůzce dejte žákům další díl komiksu s názvem *Mnoho otazníků*. Poté směřujte žáky ke schránce s dopisem. Po jeho dočtení rozdejte žákům otázky k Analýze. Proberte s žáky seznam otázek, jakým způsobem budete zjišťovat odpovědi, kdo si co vezme na starost a určete si termín provedení Analýzy.

CO JE POTŘEBA MÍT PŘIPRAVENO:

- vytištěný komiks *Mnoho otazníků* (příloha č. 9)
- vytištěný dopis *Mnoho otazníků* (příloha č. 10)
- vytištěné [otázky k Analýze](#)

Po provedení Analýzy se sejděte s žáky a společně vyhodnoťte výsledky a vyberte si některou ze silných a slabých stránek pro Plán činností. Rozdělte žáky do skupin a rovnoměrně jim přiďte otázky (např. 1. skupina bude mít otázky 1 - 14 ze školní jídelny, 2. skupina otázky 15 - 28 ze školní jídelny, 3. skupina otázky k bufetu/automat a 4. skupina otázky k domácnostem). Každá skupina obdrží sadu palců nahoru a dolů a s jejich pomocí výsledky ohodnotí. Když jsou všechny otázky takto označené, spojí se skupinky dohromady, společně si projdou Analýzu a nad problematickými otázkami ještě diskutují. Otázky roztříděné na silné a slabé stránky využijte při tvorbě Plánu činností.

CO JE POTŘEBA MÍT PŘIPRAVENO:

- vámi zodpovězené otázky k Analýze pro jednotlivé skupiny a vyhodnocení dotazníkového šetření z domácností
- sady palců nahoru a dolů pro každou skupinu

3. PLÁN ČINNOSTÍ

V Analýze jste odhalili silné a slabé stránky v tématu Zodpovědné spotřeby potravin. Nyní je potřeba vybrat konkrétní otázky pro Plán činností, které budete dále řešit. Pokuste se navrhnout, jak stav

na škole zlepšit (v případě slabých stránek) či udržet (v případě silných stránek). Ze začátku doporučujeme vybrat jednu slabou a jednu silnou stránku a pro ně formulovat cíle a vypracovat podrobný Plán činností. Je lepší mít dva dobře formulované cíle než více cílů, které bude časově náročné plnit.

Nezapomeňte do vašeho Plánu činností zahrnout také Akci pro veřejnost, která by měla být vyvrcholením vašeho úsilí.

Před schůzkou vhodte do schránky dopis *Dobrý plán*. Na schůzce Ekotýmu rozdejte žákům komiks *Dobrý plán*. Po přečtení dopisu, který by měl žáky motivovat k tvorbě Plánu činností, si společně vyberte ze silných a slabých stránek konkrétní otázky, kterým se budete dále věnovat. Pro zvolené otázky si s žáky formulujte cíle, kterých chcete dosáhnout. Následně vypracujte Plán činností, který k těmto cílům povede.

CO JE POTŘEBA MÍT PŘIPRAVENO:

- vytištěný komiks *Dobrý plán* (příloha č. 12)
- vytištěný dopis *Dobrý plán* (příloha č. 13)
- Analýzu s označenými silnými a slabými stránkami

4. MONITOROVÁNÍ A VYHODNOCOVÁNÍ

Předem si stanovte, jak poznáte, že je úkol/cíl splněn a zanechte to do Plánu činností. Hodnoťte průběžně, to vám může pomoci včas zjistit, že se něco nedaří, jak jste si naplánovali, a reagovat na to. Hodnocení by mělo být součástí každé schůzky Ekotýmu. Hodnoťte svou činnost, spolupráci, komunikaci, jednotlivé kroky, jak se vám daří naplňovat cíl.

Svoje hodnocení vizualizujte například pomocí obličejíků, palců nahoru/dolů, praporků či jiných piktogramů - přehledný systém hodnocení vám pomůže lépe orientovat se v tom, co se daří a naopak. Abyste dokázali zhodnotit úspěch vaší práce, je potřeba na závěr porovnat aktuální stav se stavem výchozím.

5. INFORMOVÁNÍ A SPOLUPRÁCE

Před schůzkou umístěte do schránky poslední dopis a na začátku schůzky dejte žákům komiks. Po přečtení dopisu vyzvěte žáky, aby navrhovali, jakými způsoby je možné ve škole i mimo ni informovat o dění v projektu a o tématu Zodpovědné spotřeby potravin. Rozdělte se, kdo bude za jakou formu informování zodpovědný, a podle toho obdrží pracovní list k danému nástroji.

CO JE POTŘEBA MÍT PŘIPRAVENO:

- vytištěný komiks *Chcete něco vědět?* (příloha č. 16)
- vytištěný dopis *Chcete něco vědět?* (příloha č. 17)
- pracovní listy k nástrojům (příloha č. 18 - 21)

Společně s žáky se domluvte, jakou Akci pro veřejnost uspořádáte a zahrňte přípravu na ni do Plánu činností. Můžete realizovat vlastní nápad nebo si vybrat některou z možností nabízených z Malého nápadníku akcí pro veřejnost.

Malý nápadník Akcí pro veřejnost

REGIONÁLNÍ KAVÁRNA

Proměňte svou školu na jeden den v útulnou a všem otevřenou kavárnu. Může se konat v prostorách školy nebo na zahradě. V této kavárně nabízejte nápoje a lahodné pokrmy vyrobené z místních, regionálních surovin. Hostům kavárny se dostane nejen chutných lahůdek, ale také spousty zajímavých informací od zkušené obsluhy v podobě žáků.

FARMÁŘSKÝ TRH

Pozvěte do školy místní farmáře a producenty potravin a uspořádejte společně zajímavý farmářský trh zpestřený stánky, kde se lidé dozvědí také potřebné informace o místních produktech a proč dává smysl nakupovat u místních farmářů. Mapa místních farem a producentů potravin pro návštěvníky, by mohla být vhodným doplňkem akce.

NAUČNÁ STEZKA

Vytvořte poutavou naučnou stezku potravin. Můžete ji pojmut různě, například jako cestu od semínka až po finální potravinu nebo jako cestu za zodpovědnou potravinou. Akce pro veřejnost by pak mohla být spojena s otevřením vytvořené naučné stezky.

ZALOŽENÍ SEMÍNKOVÉ BANKY

Vytvořte semínkovou banku, místo, kde můžete ukládat různá semínka rozličných druhů a odrůd kulturních rostlin. Můžete spolupracovat s již existujícími organizacemi nebo vytvořit novou platformu s pomocí místní komunity, škol, či farmářů. Naplánujte setkání, kde představíte všechny své aktivity široké veřejnosti. Spojte setkání s výměnou semínek a prezentujte ji jako příspěvek k zachování druhové rozmanitosti kulturních plodin ve světě, který může učinit každý z nás.

ZAHRADNÍ SLAVNOST

Uspořádejte veřejnou ochutnávku plodů z vaší školní zahrady, představte práci na projektu i krásu zahradničení. Informujte veřejnost o místních plodinách a potřebě zachovat druhovou rozmanitost. Připravte pro ně i pár receptů pro inspiraci.

KURZ VAŘENÍ

Zorganizujte na vaší škole kurz vaření pro veřejnost. Můžete jej spojit s veřejnou ochutnávku. Kurz doplňte diskuzí o původu potravin a jeho dopadech na životní prostředí a o představení projektu a tématu Zodpovědné spotřeby potravin.

FAIRTRADOVÁ SNÍDANĚ

Spojte Akci pro veřejnost s oslavou Dne pro fairtrade, který u nás každoročně, druhou květnovou sobotu, pořádá organizace NaZemi. Uspořádejte pro své spoluobčany férovou snídani obohacenou informacemi k tématu.

Jak plánovat Akci pro veřejnost

Akce pro veřejnost vám pomůže vaše snažení zviditelnit a propagovat. Možná se díky ní podaří najít nové spolupracovníky a zlepšit povědomí veřejnosti o dané problematice. Nejprve se dohodněte, jaký typ akce uspořádáte – měla by být vyvrcholením vašeho celoročního snažení, vycházet z Plánu činností a souviset s problematikou, kterou řešíte. Akce je příležitost ukázat veřejnosti také globální rozměr spotřeby potravin. Do plánování akce zapojte celý Ekotým, můžete přizvat i další zájemce. Bude to vyžadovat dostatek

času na přípravu i samotnou realizaci. Počítejte s akcí již na začátku projektu, hned po cílech a úkolech, a zařaďte ji do Plánu činností. Položte si otázku: **Jakou akci byste rádi udělali?** Zapisujte všechny nápady, které v brainstormingu padnou. Diskutujte, které z navržených akcí nejvíce souvisí s cílem, který jste si vytyčili v Plánu činností a co jste schopni realizovat. Pomocí bodování vyberte akci, kterou následně naplánujete.

NEZAPOMEŇTE:

Než začnete plánovat, napište např. na tabuli cíle vašeho Plánu činností, abyste je měli na očích.

CO VŠECHNO CHCETE V RÁMCI AKCE UDĚLAT?

Můžete vyjít z brainstormingu a následně dohody, co všechno uděláte.

Rozdělte žáky do skupin. Skupinky vymyslí, co chtějí sdělit a jaké aktivity by k tomu byly vhodné (např. **chtějí, aby lidi věděli, kdy co dozrává** – k tomu by se hodily letáky s kalendářem sezónního ovoce a zeleniny na jedné straně a receptem z těchto surovin na druhé straně – ty budou se rozdávat + žáci by mohli obsluhovat stanoviště, kde budou návštěvníci přiřazovat ovoce a zeleninu k měsíci, kdy dozrává. **Chtějí ukázat, že jídla z těchto potravin jsou chutná** – připraví ochutnávku jidel ze sezónních surovin. **Chtějí ukázat, že v okolí jsou farmy, které prodávají kvalitní sezónní zeleninu** – pozvou farmáře z okolí a uspořádají trh, udělají mapku farem v okolí s informací o tom, co se tam dá sehnat...).

Skupinky navzájem představí své aktivity a zapisují je na jeden papír. Následně se pokusí společně sestavit z navržených aktivit program akce. Případně se dohodnou, které aktivity nebudou moci realizovat.

KOHO NA AKCI POZVETE?

Rozmyslete si, koho chcete pozvat, komu chcete ukázat, co jste dokázali a koho chcete inspirovat. Myslete na to, že je potřeba zvát lidi s větším předstihem, aby neměli kalendáře zaplněné jinými aktivitami.

KDY A KDE AKCE PROBĚHNE?

Naplánujte si vhodné datum a čas pro realizaci akce. Využijte k tomu významných dnů týkajících se životního prostředí (Den Země, Den ŽP) nebo jídla, případně využijte nějakého významného dne pro vaši školu nebo obec. Datum i čas byste měli zvolit s ohledem na časové možnosti těch, které chcete pozvat.

KOLIK ČASU AKCE A PŘÍPRAVA ZABERE?

Vytvořte si časový harmonogram celé akce i příprav:

- jak dlouhá bude akce pro veřejnost
- jak časově náročné jsou plánované aktivity
- kolik času zabere příprava aktivit a jak na sebe aktivity navazují

CO BUDETE POTŘEBOVAT?

Sepište si, co bude potřeba zajistit (např. stánky, zamluvit prostor před školou, papíry na výrobu letáků, tisk...).

KOLIK BUDE AKCE STÁT PENĚŽ?

Zkuste odhadnout, kolik budete potřebovat peněz a zjistěte, zda je možné akci zajistit z vlastních zdrojů nebo budete muset shánět sponzory.

ZŠ A MŠ PLESNÁKDO BUDE ZA CO ZODPOVĚDNÝ?

Rozdělte si role a zodpovědnosti za přípravu i pro samotnou realizaci akce. Promyslete, kdo bude zodpovědný za tvorbu dané aktivity a kdo další do ní bude zapojen.

JAK ZJISTÍTE, ŽE SE PŘÍPRAVA DAŘÍ?

Naplánujte si společné schůzky, kde budete informovat o průběhu prací. Stanovte si termíny, dokdy má být co připravené a průběžně přípravu akce kontrolujte, abyste včas odhalili, že něco nejde podle plánu a mohli to napravit.

6. KODEX ZODPOVĚDNÉHO STRÁVNÍKA

Kodex zodpovědného strávnicka je studenty vytvořený soubor pravidel, který se budou snažit v tématu Zodpovědné spotřeby potravin dodržovat a být tak příkladem a inspirací pro ostatní. Ideální stav je, když se na jeho tvorbě nepodílí pouze žáci z Ekotýmu, ale co nejvíce žáků školy. Tím se s pravidly ztotožní více lidí. Pravidla by měla být umístěna na viditelném místě.

Podle počtu studentů pracuje buď celý Ekotým (třída) pohromadě nebo se rozdělí do menších skupin. Každá skupina obdrží papír a několik barevných tužek. Na papír žáci nakreslí, jak si představují, že vypadá zodpovědný strávnick. Kolem něj napíší vše, co je napadne, že zodpovědný strávnick dělá, na co dbá, co jí, jak se chová... Připomeňte nebo vypište žákům oblasti, kterých se zodpovědná spotřeba týká (Lokální a sezónní potraviny, Agrobiodiverzita, Plýtvání potravinami, Průmyslově zpracované potraviny a palmový olej, Spotřeba masa a Způsoby hospodaření – bio, fairtrade apod.). Ved'te žáky k tomu, aby navrhovali pravidla pro všechny oblasti. Ve výsledném Kodexu by mělo být ke každé oblasti alespoň jedno pravidlo. Pokud pracujete ve skupinkách, proberte pak všechny návrhy společně. Za Ekotým/třidu nakreslete jednoho zodpovědného strávnicka a vyberte ze všech návrhů ty, které vám přijdou v tématu Zodpovědné spotřeby potravin nejdůležitější a je reálné je dodržovat. Následně je přeformulujte a vytvořte Kodex zodpovědného strávnicka. Formulace by měly být pozitivní, poutavé a nápadité.

CO JE POTŘEBA MÍT PŘIPRAVENO:

- velký papír
- barevné pastelky pro každou skupinu/třidu

TIP:

Aby se na tvorbě pravidel podílelo co nejvíce lidí, proved'te aktivitu v jednotlivých třídách. O to by se mohli postarat zástupci tříd v Ekotýmu. Každá třída má za úkol vytvořit jeden společný návrh zodpovědného strávnicka. Zástupci z Ekotýmu přinesou návrhy na schůzku Ekotýmu a společně vyberou nejčastěji zastoupená pravidla. Do výběru by zahrnuli svůj už vytvořený návrh. Následně by vytvořili Kodex zodpovědného strávnicka pro celou školu. Tuto aktivitu můžete využít při Akci pro veřejnost, kde by návštěvníci mohli k předkreslené postavičce dopisovat vlastní návrhy na zásady zodpovědného strávnicka.